یادداشت

۱۸ سال در انتظار FATF
(بخش آخر)

بررسی تجارب کشورهایی مانند چین، هند، روسیه، امارات، عربستان، ترکیه و پاکستان در این خصوص مفید خواهد بود. مانع پنجم، آسان‌انگاری خروج از لیست سیاه است. اخیراً مطالب متعددی منتشر می‌شود که با تصویب دو کنوانسیون بخش اعظمی از مشکلات حل می‌شود و متعاقباً به سرعت بقیه موارد نیز مرتفع و از لیست سیاه خارج خواهیم شد. اغلب تجارب موجود در یک دهه اخیر، مربوط به خروج کشورها از فهرست نظارت شدید موسوم به لیست خاکستری بوده است. خروج از لیست سیاه، ناممکن نیست اما دشوار و پیچیده است.

مسیر پیش‌رو

با تامل در موارد زیر در که در بیانیه ۲۴ اکتبر FATF ذکر شده است، بهتر می‌توان درخصوص مسیر پیش‌روی پرونده ایران در این نهاد مالی صحبت کرد.

۱. از قوریه ۲۰۲۰، با توجه به ناتوانی ایران در اجرای کامل برنامه اقدام خود، FATF از اعضا خواسته و تمام حوزه‌های قضایی را ملزم کرده است تا اقدامات تقابلی موثر را مطابق با «توصیه شماره ۱۹» اجرا کنند. یادآور می‌شود که ایران از سال ۲۰۱۶ تاکنون در رفع بخش عمده‌ای از تعهدات برنامه اقدام خود ناکام بوده است.

۲. در سپتامبر ۲۰۲۵، ایران به FATF گزارشی درباره تصویب «کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرائم سازمان‌یافته فراملی» (پالرمو) ارائه کرد. درحالی‌که FATF یادداشت ایران و تعامل آن را مورد توجه قرار می‌دهد، در این مرحله ارزیابی FATF این است که «حق‌شرط‌های ایران نسبت به کنوانسیون پالرمو بیش از حد گسترده‌اند» و انطباق داخلی ایران با پالرمو با استانداردهای FATF همخوانی ندارد.

۳. با در نظر گرفتن قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد درباره عدم پایبندی ایران به تعهدات خود در زمینه منع اشاعه هسته‌ای، FATF به همه حوزه‌های قضایی یادآوری می‌کند که موظفند بر اساس استانداردهای FATF، خطرات ناشی از تامین مالی اشاعه از ایران را مورد توجه قرار دهند. علاوه بر این، با توجه به تهدیدهای تامین مالی تروریسم و اشاعه ناشی از ایران و کامل نشدن اجرای برنامه اقدام این کشور، FATF بار دیگر از اعضای خود و سایر حوزه‌های قضایی می‌خواهد تا اقدامات تقابلی موثر علیه ایران اتخاذ کنند.

۴. ایران تا زمان تکمیل کامل برنامه اقدام خود، در بیانیه مربوط به «حوزه‌های قضایی پرریسک مشمول فراخوان به اقدام» (High Risk Jurisdictions Subject to a Call for Action) باقی خواهد ماند. همان‌طور که FATF پیش‌تر اعلام کرده است، در صورت تصویب و اجرای کنوانسیون‌های پالرمو و تامین مالی تروریسم مطابق با استانداردهای FATF، این نهاد درباره گام‌های بعدی، از جمله «تعلیق اقدامات تقابلی»، تصمیم‌گیری خواهد کرد. چنانچه ایران نتواند پیشرفت بیشتری در برنامه اقدام خود نشان دهد، FATF ممکن است گام‌های تکمیلی دیگری را مدنظر قرار دهد.

۵. FATF ایران را تشویق می‌کند تا با همکاری این نهاد با قید قوریت برنامه اقدام خود را اجرا کند و مواردی از جمله «لزوم جرم‌انگاری مناسب تامین مالی تروریسم، از جمله حذف معافیت مربوط به گروه‌های در تلاش برای پایان دادن به اشتغال خارجی، استعمار و نژادپرستی» را برطرف کند. تدقیق در موارد فوق نشان می‌دهد که در برنامه‌ریزی برای مسیر آتی باید موارد زیر را مدنظر قرار داد: نخست، ایران در رفع «بخش عمده‌ای» از تعهدات برنامه اقدام خود ناکام بوده است، لذا «اقدامات تقابلی» علیه کشورمان ادامه داشته و جایگاه ایران در فهرست موسوم به لیست سیاه تثبیت شده است.

دوم، حق شرط‌های ایران در پیوستن به کنوانسیون پالرمو به‌دلیل گستردگی، مثبت ارزیابی نشده و همچنین ادعا شده که «انطباق داخلی» ایران با پالرمو با استانداردهای FATF همخوانی ندارد. اغلب کشورها بند ۲ ماده ۳۵ کنوانسیون پالرمو مبنی بر ارجاع حل و فصل اختلاف به داوری یا دیوان بین‌المللی دادگستری (ICJ) را به‌عنوان حق شرط درج و تعدادی نیز «اعلامیه تفسیری» در این زمینه در نظر گرفته‌اند. طبق آنچه سازمان ملل منتشر کرده، ایران علاوه بر شرط عدم الزام به رعایت بند ۲ ماده ۳۵ کنوانسیون، شروط دیگری مبنی بر «اجرای مفاد کنوانسیون با رعایت قوانین داخلی از جمله قانون اساسی» و «تصمیم‌گیری موردی برای همکاری در زمینه استرداد مجرمان یا معاضدت قضایی متقابل در اجرای مواد ۱۵، ۱۶ و ۱۸ کنوانسیون» را مطرح کرده و دو بند نیز به‌عنوان اعلامیه تفسیری اضافه کرده است.

سوم، در این بیانیه FATF ضمن پذیرش فعال شدن اسنیپک، از صلاحیت‌های قضایی خواسته تا تحریم‌های ذیل قطعنامه‌های شورای امنیت در زمینه اشاعه هسته‌ای را لحاظ کنند. ملاک FATF در حوزه تروریسم و اشاعه، قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل است.

چهارم، در این بیانیه ذکر شده که در صورت تصویب و اجرای کنوانسیون‌های دوگانه، درخصوص گام‌های بعدی از جمله «تعلیق اقدامات تقابلی» تصمیم‌گیری خواهد کرد و چنانچه ایران پیشرفتی در اجرای «برنامه اقدام» نداشته باشد، گام‌های تکمیلی بعدی لحاظ خواهد شد. از این رو، عادی شدن وضعیت کشورمان مستلزم «اجرای کامل» برنامه اقدام و «تایید» آن توسط این نهاد مالی خواهد بود. از آنجا که قرار گرفتن در لیست سیاه از شدیدترین نوع جریمه‌های FATF است گام‌های بعدی درصورت عدم اجرای برنامه اقدام توسط ایران ممکن است: ۱. لغو برنامه اقدام فعلی (که در آن صورت مجدداً نیاز به تعهد سطح بالای سیاسی و برنامه اقدامی گسترده‌تر به شمولیت مسائل مربوط به اشاعه خواهد بود)، ۲. تعلیق تعامل ایران با گروه بررسی همکاری‌های بین‌المللی (ICRG)، ۳. تشدید نظارت بر اجرای اقدامات تقابلی یا مواردی از این قبیل باشد.

پنجم، درخصوص جرم‌انگاری تامین مالی تروریسم، درخواست حذف معافیت مربوط به گروه‌های در تلاش برای پایان دادن به اشتغال خارجی، استعمار و نژادپرستی در قانون مبارزه تروریسم با اصل ۱۵۴ و بند ۱۶ اصل سوم قانون اساسی کشورمان در تعارض است. بنابراین حل این مسأله، فرآیند پیچیده‌ای خواهد داشت. اصلاح قانون مبارزه با تروریسم به‌نحوی که مطابق یا قانون اساسی بوده و درخواست FATF را نیز تامین کند، دشوار خواهد بود.

دکتر مصطفی گوهری‌فر
پژوهشگر تجارت بین‌الملل و مدرس دانشگاه
Alborz.payam@gmail.com

پیام آشنا گزارش می دهد

راه دشوار توسعه دیجیتال در ایران

اختصاصی پیام آشنا- تحولات جهانی نشان می‌دهد اقتصاد دیجیتال دیگر یک بخش مکمل نیست؛ پیشران اصلی رشد اقتصادی، بهره‌وری و رقابت‌پذیری کشورهاست. در حالی که سهم اقتصاد دیجیتال در جهان به‌طور متوسط ۱۵ درصد از تولید ناخالص داخلی (GDP) را تشکیل می‌دهد و این رقم در کشورهایی مانند چین به ۴۵ درصد می‌رسد، ایران طی سال‌های اخیر برخلاف جریان جهانی حرکت کرده است.

براساس گزارش مرکز آمار ایران، سهم اقتصاد دیجیتال از GDP که در سال ۱۴۰۰ ۴.۷ درصد بود، در سال ۱۴۰۲ به ۴.۲ درصد کاهش یافته؛ افتی که معاونان وزارت ارتباطات آن را نتیجه «سیاست‌گذاری‌های غلط، مداخلات دولتی و کاهش جذابیت سرمایه‌گذاری» می‌دانند.

علل افول: از تنظیم‌گری نادرست تا مداخلات دولتی

احسان چیت‌ساز، معاون سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی توسعه قوا، مهم‌ترین دلیل افت سهم اقتصاد دیجیتال را «سیاست‌های نادرست رگولاتوری» عنوان می‌کند. به گفته او، تعرفه‌گذاری‌های غلط باعث شده حوزه‌ای که در جهان «آهن‌ربای سرمایه» است، در ایران جذابیت خود را از دست بدهد و سرمایه از آن خارج شود. نتیجه این روند، کاهش نرخ تشکیل سرمایه در بخش‌های زیرساختی و تقیرشدن زیست‌بوم دیجیتال بوده است.

او با تأکید بر نقش بخش خصوصی می‌گوید: «هرجا دولت وارد رقابت با بخش خصوصی شده، نوآوری و رشد متوقف شده است. نقش دولت باید تسهیل‌گری و نظارت باشد، نه تصدی‌گری.»

چالش‌های مدیریتی و مهارتی: مانع بزرگ دیگر

از نگاه کارشناسان، ضعف مدیریتی و عدم‌تطبیق ساختارهای اداری با فناوری‌های نو نیز سایه سنگینی بر این حوزه دارد.

مجید گودرزی، مدرس مدیریت مالی دولتی، می‌گوید: «استفاده از هوش مصنوعی و سیستم‌های هوشمند دیگر انتخاب نیست؛ ضرورت است. اما مدیران ما هنوز درگیر رویکردهای سنتی هستند.»

او معتقد است تحریم‌ها و محدودیت‌های ارزی نیز فشار مضاعفی بر شرکت‌های فناوری و استارتاپ‌ها وارد کرده است.

فاصله با جهان و هدف‌گذاری برنامه هفتم

کاهش سهم اقتصاد دیجیتال در ایران در حالی رقم خورده که بسیاری از کشورهای جهان با سرعت در حال توسعه این بخش هستند؛ همین فاصله رو به گسترش، ضرورت بازنگری در سیاست‌گذاری داخلی را دوچندان کرده است. برنامه هفتم توسعه نخستین‌بار سهمی مشخص برای این بخش تعیین کرده و هدف‌گذاری کرده است که سهم اقتصاد دیجیتال تا پایان سال ۱۴۰۷ به ۱۰ درصد برسد؛ رقمی که معادل دو برابر وضعیت فعلی است. با این حال، تحقق این هدف از نگاه کارشناسان و مسئولان تنها در صورتی ممکن است که مجموعه‌ای از پیش‌شرط‌ها فراهم شود؛ از جمله ایجاد هم‌افزایی میان دستگاه‌ها، اصلاح قوانین و تعرفه‌ها، کاستن از مداخلات دولتی، تقویت واقعی بخش خصوصی، رفع ابهامات و ناپایداری‌های رگولاتوری و تربیت دست‌کم ۵۰۰ هزار نیروی متخصص. به بیان دیگر، فاصله ایران با استانداردهای جهانی تنها زمانی کاهش خواهد یافت که مجموعه سیاست‌های حمایتی، تنظیم‌گری هوشمند و زیرساخت‌های انسانی و فنی به‌صورت هم‌زمان و منسجم تقویت شوند.

زیرساخت‌ها و رگولاتوری: گلوگاه توسعه

علی مسعودی، رئیس کمیسیون فناوری اتاق بازرگانی، پیش‌تر هشدار داده بود که «اینترنت پرسرعت و پایدار، شرط ابتدایی» هرگونه تحول دیجیتال است و نبود یک سیاست یکپارچه در حوزه امنیت دیجیتال می‌تواند کسب‌وکارهای آنلاین را در معرض آسیب قرار دهد. فعالان استارتاپی نیز در نشست‌هایی که طی ماه‌های گذشته با مسئولان ارشد برگزار کرده‌اند، مسائلی همچون عدم‌قطعیت مقررات، چالش‌های حقوقی و محدودیت‌های توسعه‌پذیری پلتفرم‌ها را مطرح کرده‌اند. پس از طرح این دغدغه‌ها، رئیس‌جمهور و مسئولان دیگر وعده‌هایی برای رفع بخشی از موانع ارائه کردند؛ وعده‌هایی که میزان تحقق آن‌ها در عمل، همچنان نیازمند ارزیابی و پیگیری است.

بازار سرمایه و رشد شرکت‌های دیجیتال: ظرفیت‌های نهفته

در کنار چالش‌ها، برخی شرکت‌های فعال در اقتصاد دیجیتال رشد چشمگیری داشته‌اند. یکی از این شرکت‌ها اعلام کرده دارایی‌های خود را ظرف پنج سال از ۴۰۰ میلیارد تومان به ۲۰ هزار میلیارد تومان رسانده و بازدهی ۳۰۰ درصدی را ثبت کرده است. این رشد نشان می‌دهد که حتی در شرایط پرچالش، ظرفیت‌های اقتصادی بخش دیجیتال قابل‌اتکا و درآمدزا هستند.

راه‌اندازی صندوق‌های جدید، اپلیکیشن‌های سرمایه‌گذاری پیشرفته و ورود احتمالی ETFهای رمزارزی نیز می‌تواند لایه‌های جدیدی از اقتصاد دیجیتال را فعال کند؛ مشروط به آنکه سیاست‌گذاران نگاه تشویقی به این حوزه داشته باشند.

ضرورت تغییر مسیر

با وجود چالش‌ها، کارشناسان اقتصاد دیجیتال را همچنان یکی از «فرصت‌های طلایی» اقتصاد ایران می‌دانند؛ فرصتی که در صورت مدیریت صحیح می‌تواند بهره‌وری کل اقتصاد را افزایش دهد، هزینه‌ها را کاهش دهد، اشتغال تخصصی ایجاد کند و صادرات خدمات دیجیتال را رونق بخشد و در نهایت اقتصاد را از تله رکود مزمن بیرون بکشد. مسیر پیش‌رو روشن اما پرچالش است و موفقیت آن به تغییر رویکرد از «تصدی‌گری دولتی» به «توانمندسازی بخش خصوصی»، اصلاح رگولاتوری، توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و تربیت نیروی متخصص وابسته است. با تحقق این شروط، دستیابی به سهم ۱۰ درصدی اقتصاد دیجیتال تا سال ۱۴۰۷ دور از دسترس نخواهد بود.

اصلاح ساختار خانوارها با سامانه «سیمین»

مدیر فناوری اطلاعات سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها از راه‌اندازی سامانه «سیمین» برای تسهیل و هوشمندسازی خدمات یارانه نقدی خبر داد.

به گزارش پیام آشنا، سید علیرضا موسوی در برنامه «سکه صبح» رادیو اقتصاد با اشاره به اهمیت ایجاد پایگاه یکپارچه خانوار اظهار کرد: تعیین و ثبت ساختار خانوار، موضوعی حائز اهمیت است که مسئولیت آن برعهده سازمان ثبت احوال قرار دارد.

وی افزود: در حال حاضر سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها و سازمان ثبت احوال هر دو دارای پایگاه‌های جداگانه خانوار هستند و براساس برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته، این دو پایگاه داده به‌زودی یکسان‌سازی خواهند شد.

مدیر مرکز فناوری اطلاعات و هوشمندسازی با تشریح کارکردهای سامانه سیمین گفت: این سامانه با هدف ارتقای عدالت اجتماعی، کاهش مراجعات حضوری و افزایش رضایت‌مندی مردم طراحی شده و گامی مهم در مسیر تحول دیجیتال خدمات عمومی است.

به گفته وی، تغییر شماره حساب بانکی برای دریافت یارانه که پیش‌تر نیازمند مراجعه حضوری به شعب بانکی بود، اکنون به‌صورت کاملاً الکترونیکی از طریق این سامانه قابل انجام است.

موسوی تأکید کرد: سرپرستان خانوار می‌توانند با ورود به سامانه سیمین، ساختار خانوار خود را مشاهده، تأیید و در صورت نیاز اعضا را اضافه یا حذف کنند.

موسوی با اشاره به برخی مصادیق افزود: در صورتی که فردی پس از ازدواج نسبت به جداسازی یارانه خود اقدام نکرده باشد یا با تولد فرزند تغییری در تعداد اعضای خانوار ایجاد شده باشد، لازم است این موارد در سامانه سیمین ثبت شود تا فرآیند اصلاح خانوار به‌صورت خودکار انجام گیرد.

وی از شهروندان خواست با مراجعه به این سامانه، تعداد اعضای خانوار خود را نهایی و ثبت کنند تا در مراحل بعدی با مشکل مواجه نشوند.

مدیر مرکز فناوری اطلاعات در ادامه خاطرنشان کرد: با راه‌اندازی دو سامانه ثبت احوال (NCR) و سیمین، تمامی فرآیندهای مرتبط با ساختار خانوار و ثبت اطلاعات به‌صورت خودکار انجام می‌شود و دفاتر پلیس ۱۰+ دیگر نقشی در این روند ندارند.

موسوی تأکید کرد: صرف حضور نام یک فرد در یک خانوار، الزاماً به معنای نسبت سببی یا نسبی او نیست؛ ازاین‌رو سرپرستان خانوار باید شماره حساب خود را در سامانه سیمین ثبت کنند تا امکان واریز یارانه برای آنان فراهم شود.

گفتنی است این طرح در سراسر کشور اجرا شده و سرپرستان خانوار می‌توانند با شماره تلفن همراه ثبت‌شده به نام خود، وارد سامانه شده و نسبت به ثبت یا به‌روزرسانی حساب بانکی اقدام کنند.

عضو کمیسیون صنایع غذایی اتاق ایران:

یکسان‌سازی قیمت آرد؛ راهی برای توسعه پایدار صنعت نان

عضو کمیسیون صنایع غذایی اتاق ایران با استناد به نامه‌ای رسمی خطاب به رئیس‌جمهور درباره مشکلات چندنرخی بودن قیمت آرد تأکید کرد که فاصله قابل توجه میان نرخ آرد یارانه‌ای و آزاد، فضای گسترده‌ای برای سوءاستفاده ایجاد کرده و بخش قابل توجهی از آرد یارانه‌ای به سمت تولیدات غیر اصلی هدایت می‌شود؛ در نتیجه یارانه واقعی به دست مصرف‌کننده نهایی نمی‌رسد.

به گزارش پیام آشنا به نقل از اتاق بازرگانی ایران، محسن لزومیان روز گذشته با اشاره به اهمیت نان به عنوان کالای اساسی در سبد غذایی مردم و نقش آن در اقتصاد کشور گفت: توسعه پایدار صنعت نان محدود به افزایش تولید نیست، ارتقای کیفیت، نوآوری و بهره‌وری به همراه تولید محصولات شناسنامه‌دار از ارکان اصلی این صنعت محسوب می‌شود.

وی با بیان اینکه کارخانه‌های نان صنعتی و شناسنامه‌دار می‌تواند در بازارهای بین‌المللی رقابت کند که نیازمند رعایت استانداردهای تولید و بسته‌بندی است، گفت: صادرات این محصول فقط تجارت کالا نیست، ارتقای کیفیت محصول داخلی و حضور در بازارهای خارجی نیز اهمیت دارد. بدون ارتقای استانداردها و فناوری تولید، رقابت در بازارهای جهانی دشوار خواهد بود.

لزومیان با اشاره به تصمیم‌های اخیر در حوزه صادرات نان صنعتی گفت: در حال حاضر صادرات این محصول محدود شده، اما اگر قیمت آرد یکسان سازی شود، شرایط رقابت برای تولیدکنندگان شناسنامه‌دار فراهم خواهد شد و امکان صادرات گسترده نان صنعتی ایجاد می‌شود.

عضو هیأت نمایندگان اتاق ایران با انتقاد از نان‌های زیرپله‌ای بدون شناسنامه گفت: این محصولات در مکان‌های غیر استاندارد تولید و بسته‌بندی می‌شوند و سلامت مصرف‌کنندگان را تهدید می‌کنند. تولیدکنندگان کارخانه های نان صنعتی و شناسنامه‌دار که هزینه استانداردسازی و کیفیت را متحمل می‌شوند با رقابت نابرابر مواجه‌اند و این موضوع بقای صنعت نان صنعتی را تهدید می‌کند.

لزومیان به اهمیت فناوری و نوآوری در تولید اشاره کرد و گفت: استفاده از تکنولوژی‌های مدرن در فرآیند تولید، کنترل کیفیت، بسته‌بندی و بازاریابی به افزایش توان رقابتی محصولات شناسنامه‌دار کمک می‌کند؛ بدون توجه مستمر به استانداردها و ارتقای کیفیت، ورود به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی دشوار خواهد بود.

رئیس اتحادیه سراسری تولیدکنندگان و صادرکنندگان نان ایران همچنین بر ضرورت آموزش و توانمندسازی تولیدکنندگان و کارگران صنعت نان تاکید کرد و گفت: بهبود مهارت‌ها و رعایت اصول کیفیت و بهداشت نه تنها رضایت مصرف‌کننده را افزایش می‌دهد، بلکه موجب کاهش ضایعات و ارتقای سودآوری تولیدکنندگان قانونی خواهد شد.

رئیس اتحادیه درباره اقدامات اتحادیه برای حمایت از کارخانه های نان صنعتی و شناسنامه‌دار و توسعه صادرات توضیح داد: تدوین استانداردهای تولید، تسهیل دسترسی به بازارهای خارجی، ارائه مشاوره‌های تخصصی و ایجاد شبکه‌های توزیع منسجم از اولویت‌های اتحادیه است. هدف ما توسعه پایدار صنعت و افزایش سهم نان شناسنامه‌دار ایرانی در بازارهای بین‌المللی است.

وی افزود: طرح «نان نو» به عنوان یک سامانه شفافیت‌ساز و ابزار کنترل قیمت‌ها در نانوایی‌ها اجرا شده است. در این طرح، کارتخوان‌های ویژه‌ای در واحدهای نانوایی نصب شده و قیمت انواع نان به‌صورت دقیق ثبت و پایش می‌شود. این سیستم امکان رصد تعداد نان خریداری‌شده توسط هر مشتری و قیمت فروش واقعی را فراهم می‌کند و مانع فروش خارج از تعرفه و هرگونه سوءاستفاده احتمالی می‌شود.

لزومیان پیشنهاد کرد: کل مبلغ یارانه نان به صورت مستقیم به حساب سرپرست خانوارها واریز شود به گونه‌ای که برداشت آن صرفاً برای خرید نان در مراکز رسمی تهیه و فروش ممکن باشد و برای پایان دادن به رانت و سوءاستفاده، لازم است تمام آرد کشور با یک نرخ آزاد یکنواخت در اختیار تولیدکنندگان قرار گیرد تا شفافیت کامل در زنجیره تولید و عرضه نان برقرار شود.

عضو کمیسیون صنایع غذایی اتاق ایران تاکید کرد: آینده صنعت نان کشور روشن است به شرط آنکه بخش خصوصی، دولت و نهادهای سیاست‌گذار در کنار هم قرار گیرند و مسیر توسعه پایدار با برنامه‌ریزی و همکاری هموار شود. ضمن اینکه آزادسازی قیمت آرد و پرداخت یارانه هدفمند به مصرف‌کننده نهایی می‌تواند جایگاه کارخانه های نان صنعتی و شناسنامه‌دار ایران را در سطح بین‌المللی تثبیت کند و از رقابت نابرابر با نان‌های غیر استاندارد جلوگیری کند.